

До спеціалізованої вченої ради К 41.136.02.
Міжнародного гуманітарного університету
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 33

ВІДГУК

офіційного опонента
кандидата філологічних наук,
Петрова Олександра Олександровича
на дисертаційне дослідження Шульги Світлани Ярославівни
«Семантико-синтаксичні особливості паремій української та англійської
мов: зіставно-типологічний аспект»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі
спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне
і типологічне мовознавство

Актуальність теми дослідження

Паремійний фонд національної мови як засіб фіксації її зв'язку з культурою етносу все частіше перебуває у полі зору сучасних філологічних розвідок. Адже у пареміях в експліцитній формі простежуються відбиття творчого розвитку людства та безперервності пізнавального процесу, віддзеркалення практичного світогляду, відтворення вертикального зв'язку поколінь мовних особистостей.

Отже, актуальність пропонованої наукової розвідки зумовлена, перш за все, загальним спрямуванням сучасних лінгвістичних студій на виявлення універсального й етноспецифічного в національних мовних картинах світу крізь призму зіставного вивчення мовних одиниць, зокрема паремій. Незважаючи на значну різноманітність, переважно монолінгвальних праць із пареміології, її дослідження у зіставно-типологічному аспекті є досить актуальним завданням сучасного мовознавства. Поза увагою науковців поки що залишається ціла низка проблемних питань, зокрема тих, які стосуються виявлення особливостей структури, семантики та функціонування паремійних одиниць.

Таким чином, у контексті вищенаведеного цілком очевидно, що рецензована праця С.Я. Шульги, яка присвячена вивченню українських та англійських паремій із урахуванням їхніх зіставно-типологічних особливостей, є на часі.

Новизна результатів наукового дослідження

Дисертація С.Я. Шульги є першим в Україні комплексним дослідженням семантико-синтаксичних особливостей паремій на матеріалі англійської й української мов, яке спрямоване на виявлення специфіки реалізації семантичної структури та функціонування цих одиниць у межах зіставного аналізу.

Зокрема, у рецензованій роботі чітко визначено теоретико-методологічне підґрунтя дослідження українського та англійського паремійних корпусів. Авторкою описано сучасний стан ідентифікації паремії як базового об'єкта пареміології, окреслено набір функційних та семантичних характеристик паремійної одиниці, розглянуто низку класифікаційних підходів до паремійного фонду української та англійської мов, запропоновано класифікацію з огляду на семантико-синтаксичну структуру паремій (с. 27-60).

Наголосимо при цьому на лінгвістичній ерудиції С.Я. Шульги, її добрій обізнаності з поглядами вітчизняних і закордонних мовознавців щодо теоретичних проблем пареміології, підходів до класифікацій паремій з різних позицій, розуміння цих сталих одиниць як культурологічних категорій тощо, а також на умінні дисертантки висловлювати власну думку в дискусійних питаннях.

Заслуговує на схвалення окреслення авторкою *tertium comparationis* як основи порівняння, яка ґрунтується на таких параметрах зіставлення: семантико-синтаксичний тип, суб'єктність, предикативність, валентна рамка предиката, опозиційна й компаративна семантики одиниць, що вивчаються, а також особливості вербалізації людини та навколишньої дійсності через призму обох паремійних фондів (с. 23 дис.; с. 3-4 автореф.).

Відзначимо адекватний авторський алгоритм застосування комплексної методики зіставно-типологічного аналізу паремії української та англійської мов (с. 60-70), яка дозволила С.Я. Шульзі отримати верифікаційно надійні та валідні результати.

Дисертанткою цілком логічно й вичерпно здійснено комплексний зіставний аналіз специфіки організації семантико-синтаксичної структури паремій досліджуваних мов, проведено класифікацію паремійних одиниць щодо суб'єкта та предиката висловлення (с. 73-79).

Заслугує на увагу виявлення ізоморфних й аломорфних рис щодо функціонування суб'єкта паремійної структури, валентної рамки основного предиката, а також щодо реалізації ускладнюючих компонентів семантико-синтаксичного наповнення одиниць мов, що зіставляються (с. 79-97).

Слушною є думка про те, що ключовою ознакою українських і англійських паремій є їхня предикативність. Саме з урахуванням цієї релевантної ознаки зіставлявальних одиниць С.Я. Шульзі вдалося встановити реалізацію суб'єктного, предикатно-суб'єктного, безсуб'єктного зв'язків щодо семантико-синтаксичної структури паремій мов, що досліджуються (с. 97-109).

Чітко та послідовно у межах семантико-синтаксичної співвіднесеності виокремлено абсолютні, часткові й умовні еквіваленти серед паремійних одиниць української та англійської мов (с. 109-127).

У ході зіставного аналізу паремійних одиниць дисертантка наочно й обґрунтовано доводить висунуту нею тезу про те, що універсальним засобом виявлення спільних та відмінних рис паремій української й англійської мов є опозиційний підхід щодо структурування та впорядкування елементів їхніх паремійних фондів (с. 130-138).

Через призму компаративної семантики авторкою ретельно та послідовно проаналізовано оцінні функції паремійних одиниць, що вивчаються. Дисертантка здійснює, на нашу думку, вдалу спробу розвинути точку зору про опозиційно-компаративний характер паремій з урахуванням їхньої етнокультурної своєрідності. У цьому зв'язку С.Я. Шульга слушно зауважує,

що ізоморфізм й аноморфізм семантичної структури паремій української та англійської мов, неможливі без урахування культурної спадщини в її інтерпретації (с. 139-152).

Важливим є також і встановлення збігів та розбіжностей з урахуванням предметних, біоморфних, духовних, часових, соматичних чинників у структурі паремій обох мов, що зіставляються. Під цим кутом авторці вдалося визначити п'ять спільних категорій у межах українського та англійського паремійних фондів: 1) людина як фізіологічна сутність; 2) людина, час і простір; 3) людина і побут; 4) людина і природа; 5) людина і цінності (с. 153-183).

Рецензована робота містить і інші не менш цікаві наукові положення, які визначають новизну дисертаційного дослідження С.Я. Шульги. Вважаємо вище зазначене цілком достатнім, аби стверджувати, що авторкою досягнуто головної мети пропонованої наукової розвідки, яка полягає у виявленні спільних та відмінних семантико-синтаксичних особливостей паремій української й англійської мов, з'ясуванні закономірностей їхнього функціонування у паремійних фондах, що зіставляються.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження

Структура дисертації С.Я. Шульги відповідає поставленій меті та завданням дослідження, є продуманою й логічно побудованою.

Загалом, під час роботи авторка опрацювала значний фактичний матеріал – 3000 прикладів паремій українською та англійською мовами, дібраних із лексикографічних джерел. Зрозуміло, що такий обсяг проаналізованого матеріалу дає всі підстави вважати як вибірку, так і результати проведеного студіювання репрезентативними.

Автентичність і валідність одержаних результатів забезпечуються також застосуванням загальнонаукових та спеціальних лінгвістичних методів наукового пізнання.

Обґрунтованість і достовірність підготовлених висновків досягається також і фактом публікацій, присвячених темі дослідження. Так, основні наукові

ідеї рецензованої роботи достатньо апробовано на 7-ми міжнародних науково-практичних конференціях і повною мірою викладено у 13 наукових публікаціях (із них 5 – у фахових виданнях України, 1 – в іноземному науковому періодичному виданні, 5 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 2 – в іноземних збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій). Загальна кількість, якість та обсяг публікацій відповідають чинним вимогам.

Автореферат ґрунтовно розкриває зміст дисертації, дає повне уявлення про її наукову цінність і практичну значущість та забезпечує широке ознайомлення науковців з методикою проведеного дослідження та отриманими результатами.

У цілому зазначимо, що С.Я. Шульга вправно володіє науковим стилем письма, вміє викладати свої погляди й міркування послідовно та переконливо, дотримується об'єктивності та виваженості.

Теоретичне і практичне значення результатів

Теоретичне значення рецензованої роботи тісно пов'язане із вагомістю її наукової новизни. Йдеться про внесок у такі галузі мовознавства як зіставне та загальне мовознавство, зіставна фразеологія, зіставна лексикографія, загальна теорія пареміології.

Найбільш значущими науковими результатами дослідження є:

- виявлення спільних та відмінних рис щодо лінгвістичного статусу паремій з позиції семантико-синтаксичної структури речення;
- вивчення конгруентних та неконгруентних форм співвіднесеності у межах паремійної еквівалентності й безеквівалентності;
- визначення диференційно-функціональних та типологічних особливостей паремій компаративної семантики кожної з мов дослідження;
- встановлення специфіки лінгвокультурних відношень у межах паремійного корпусу зіставляваних мов.

Результати дослідження матимуть широке практичне застосування під час вивчення навчальних дисциплін «Вступ до мовознавства» (розділи «Лексика і фразеологія», «Фразеологія», «Граматика»); «Загальне мовознавство» (розділи «Етнолінгвістика», «Компаративістика», «Проміжні рівні мови»); «Зіставне мовознавство» (розділи «Лексико-семантичні системи мов», «Фразеологія», «Зіставний синтаксис»); «Зіставна типологія української та англійської мов» (розділ «Лексика і фразеологія»); у спецкурсах із етнолінгвістики та лінгвокраїнознавства, лінгвістичного аналізу тексту, при укладанні двомовних та багатомовних словників; при написанні дипломних, магістерських і дисертаційних досліджень.

Зауваження щодо форми та змісту дисертації

У цілому, позитивно оцінюючи положення дисертаційної роботи, висловимо також деякі критичні міркування і рекомендації:

1. На с. 61 авторка, окреслюючи співіснування у сучасному типологічному мовознавстві основних напрямів щодо контрастивного дослідження паремійного фонду мови, зазначає: «... вважаємо, що найрезультативнішим є застосування зіставно-синхронного аналізу». У зв'язку з чим виникає питання, за якими критеріями дисертантка визначає цей напрям найрезультативнішим у сучасному мовознавстві?

2. Є побажання щодо форми подачі матеріалу. Бажано було би більш експліцитно окреслити зіставний аспект дослідження. У пп. 2.1.3 «Подібності та розбіжності у відношеннях між структурними компонентами паремійних одиниць української та англійської мов» (с. 90-97) і 2.2 «Предикація як спільний ідентифікатор семантико-синтаксичної структури паремії в українській та англійській мовах» (с. 97-111), на нашу думку, варто було би подати результати аналізу в таблицях, які би чіткіше унаочнили ізоморфні та аломорфні риси щодо особливостей реалізації семантико-синтаксичних моделей паремій мов, що зіставляються.

3. Результати дослідження, висвітлені у Розділі 3 «Реалізація функційної специфіки паремій в українській і англійській мовах в аспекті зіставної лінгвокультурології» (с. 130-183) цілком відповідають поставленим завданням рецензованої роботи. Проте, хотілося б уточнити, праці яких учених склали теоретико-методологічну базу дисертаційної роботи саме в зазначеному аспекті? Які дослідницькі принципи цього нового напрямку лінгвістики застосовано у ході аналізу?

4. Під час захисту хотілося би почути коментар авторки стосовно встановленого нею у ході вивчення фактичного матеріалу цікавого факту, що уявлення про сімейні відносини, зокрема шлюб, в українських пареміях нерідко оцінюється негативно, проте в англійських прислів'ях нейтрально або позитивно (с. 181). Адже інститут сім'ї завжди відіграв важливу роль у житті українського суспільства, про що свідчать надбання історичної науки, соціології, культурології, філософії тощо.

Загальний висновок по дисертації

Висловлені коментарі та зауваження не торкаються основних положень студіювання та заохочують до наукової дискусії. Вони не ставлять під сумнів наукову новизну, теоретичну та практичну цінність роботи, методологічну базу, глибину та об'єктивність проведеного аналізу, достовірність одержаних результатів.

Вважаємо, що представлена дисертаційна праця С.Я. Шульги є самостійним, завершеним, цілісним й логічно побудованим науковим дослідженням. Безперечними позитивними рисами рецензованої роботи є висвітлення й узагальнення наявних підходів до вивчення порушеної в дисертації проблеми, коректність використання методологічного апарату, логіка інтерпретації фактичного матеріалу, ретельність виконання практичної частини наукової розвідки та повнота й обґрунтованість наведених висновків.

Викладене дає підстави вважати, що дисертаційна робота «Семантико-синтаксичні особливості паремій української та англійської мов: зіставно-

типологічний аспект» і за змістом, і за формою цілком відповідає вимогам п. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 1159 від 30.12.2015 року), а її авторка Світлана Ярославівна Шульга заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської і
слов'янської філології та зарубіжної
літератури Вінницького
державного педагогічного університету
ім. Михайла Коцюбинського

